

News release

from the EU drugs agency in Lisbon

ΠΑΝΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΣΤΟ ΣΧΟΛΙΚΟ ΠΛΗΘΥΣΜΟ ΓΙΑ ΤΗ ΧΡΗΣΗ ΟΙΝΟΠΝΕΥΜΑΤΩΔΩΝ ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ
ΕΞΑΡΤΗΣΙΟΓΟΝΩΝ ΟΥΣΙΩΝ (ΕΡΕΥΝΑ ESPAD)

Νεότερα στοιχεία από την πανευρωπαϊκή έρευνα ESPAD: Μείωση στην κατανάλωση οινόπνευματων και στο κάπνισμα στους εφήβους, αλλά ανησυχία για τη χρήση «νέων» ψυχοδραστικών ουσιών και νέων εξαρτητικών συμπεριφορών

(20/9/2016, Λισαβόνα) Το κάπνισμα και η κατανάλωση οινόπνευματων φαίνεται να μειώνονται στους 15-16χρονους μαθητές. Ωστόσο, υπάρχει ανησυχία για την χρήση «νέων» ψυχοδραστικών ουσιών (π.χ., συνθετικών κανναβινοειδών, καθινόνων, κτλ.), και νέων εξαρτητικών συμπεριφορών στον πληθυσμό αυτόν. Η χρήση παράνομων ουσιών παραμένει σε υψηλά επίπεδα· ωστόσο, σε γενικές γραμμές, παρουσιάζεται σταθερή την τελευταία 12ετία. Τα παραπάνω αποτελούν τα βασικά ευρήματα της έκθεσης της «Πανευρωπαϊκής έρευνας στο σχολικό πληθυσμό για τη χρήση οινόπνευματων και άλλων εξαρτησιογόνων ουσιών» (έρευνα ESPAD) που δημοσιοποιήθηκε σήμερα σε συνεργασία με το Ευρωπαϊκό Κέντρο Πληροφόρησης για τα Ναρκωτικά και την Τοξικομανία (ΕΚΠΝΤ). Η έρευνα ESPAD υλοποιήθηκε το 2015 σε 35 ευρωπαϊκές χώρες (συμπεριλαμβανομένων 24 χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης).¹

Η έρευνα ESPAD υλοποιείται ανά τετραετία από το 1995. Η έρευνα του 2015 αποτελεί την έκτη κατά σειρά έρευνα και συμπίπτει με την 20^η της επέτειο. Συμμετείχαν σε αυτήν 96.043 μαθητές. Τα στοιχεία συλλέχθηκαν μέσω ανώνυμου ερωτηματολογίου που χορηγήθηκε στη σχολική τάξη. Τα αποτελέσματα της έρευνας, τα οποία καλύπτουν την τελευταία εικοσαετία, ανακοινώθηκαν σήμερα από το Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο για τα Ναρκωτικά και την Τοξικομανία στο πλαίσιο της ετήσιας συνάντησης των εμπειρογνομόνων για την υλοποίηση ερευνών στο γενικό πληθυσμό.²

Η έκθεση της έρευνας ESPAD του 2015 περιλαμβάνει στοιχεία για τη χρήση και τις αντιλήψεις των 16χρονων μαθητών σχετικά με ουσίες όπως ο καπνός, τα οινόπνευματώδη ποτά, οι παράνομες ουσίες, οι εισπνεόμενες ουσίες, τα ψυχοδραστικά φάρμακα και οι «νέες» ψυχοδραστικές ουσίες. Η έκθεση του 2015 εστιάζει ιδιαίτερα στη χρήση των «νέων» ψυχοδραστικών ουσιών, αλλά και στην υπερβολική

¹ Η Έκθεση ESPAD (διαθέσιμη στα Αγγλικά) καθώς και η βάση δεδομένων στην οποία βασίστηκαν οι αναλύσεις είναι διαθέσιμες διαδικτυακά στην ιστοσελίδα: www.espad.org. Οι πίνακες είναι διαθέσιμοι σε μορφή excel. Το δείγμα των εφήβων που συμμετείχαν στην έρευνα το 2015 ήταν αντιπροσωπευτικό των 16χρονων μαθητών σε κάθε χώρα εξαιρουμένων του Βελγίου (Φλάνδρα), της Κύπρου (κυβερνητικά ελεγχόμενες περιοχές) και της Μολδαβίας (δεν συμπεριλήφθηκε η περιοχή Transnistria). Η έρευνα ESPAD διενεργείται σε κάθε χώρα σύμφωνα με το ίδιο ερωτηματολόγιο και τυποποιημένη μεθοδολογία, προκειμένου να διασφαλιστεί η μέγιστη δυνατή συγκρισιμότητα των δεδομένων. Το 2015 η έρευνα στη Γεωργία, τη Μολδαβία και την Ουκρανία συγχρηματοδοτήθηκαν από το ΕΚΠΝΤ μέσω του 1^{ου} Ευρωπαϊκού προγράμματος τεχνικής συνεργασίας με τις γειτονικές χώρες (European Neighbourhood Policy –ENP– technical cooperation project).

² Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την συνάντηση, βλ. emcdda.europa.eu/meetings/2016/gps

χρήση του διαδικτύου, τα διαδικτυακά παιχνίδια και τον στοιχηματισμό (τζόγο). Οι συμπεριφορές αυτές μελετήθηκαν για πρώτη φορά στο πλαίσιο της έρευνας ESPAD το 2015.

Το ΕΚΠΝΤ συμπεριλαμβάνει τα στοιχεία της έρευνας ESPAD στις ετήσιες εκθέσεις του για την κατάσταση των ναρκωτικών, ενώ επιπλέον συνεργάζεται στενά με το πρόγραμμα ESPAD στη μελέτη και την κατανόηση των διαχρονικών τάσεων στη χρήση ουσιών από τους εφήβους στην Ευρώπη.³

Μείωση στην κατανάλωση οιοπνευματωδών και στο κάπνισμα, αλλά ανησυχία για την υπερβολική, ανά περίπτωση, κατανάλωση οιοπνευματωδών στους εφήβους

Θετικές εξελίξεις παρατηρούνται σε όλους τους δείκτες που αφορούν το κάπνισμα από τους εφήβους (κάπνισμα έστω και μία φορά σε όλη τη ζωή, πρόσφατο και καθημερινό κάπνισμα). Οι εξελίξεις αυτές συμβαδίζουν με τις πολιτικές πρόληψης και περιορισμού του καπνίσματος που έχουν υιοθετηθεί κατά τη διάρκεια της τελευταίας 20ετίας.⁴ Σύμφωνα με τα στοιχεία της έρευνας ESPAD του 2015, περισσότεροι από τους μισούς 16χρονους μαθητές ανέφεραν ότι δεν έχουν καπνίσει ποτέ (54%, εύρος μεταξύ των χωρών: 34-84%). Πρόσφατα (δηλαδή στη διάρκεια των 30 ημερών πριν από την έρευνα) κάπνισε ένας στους 5 (21%, εύρος μεταξύ των χωρών: 6-37%). Το ποσοστό των 16χρονων που ξεκίνησαν να καπνίζουν καθημερινά σε ηλικία μικρότερη των 13 μειώθηκε κατά την τελευταία 20ετία, όπως άλλωστε μειώθηκε συνολικά το κάπνισμα.

Η κατανάλωση οιοπνευματωδών ποτών από τους εφήβους παραμένει σε υψηλά επίπεδα στην Ευρώπη· ωστόσο διαχρονικά παρατηρούνται θετικές εξελίξεις. Συγκεκριμένα, την τελευταία 20ετία παρατηρείται μείωση στο ποσοστό των 16χρονων που έχουν δοκιμάσει οιοπνευματώδη (από 89% σε 81%) και στο ποσοστό των εφήβων που έχουν καταναλώσει οιοπνευματώδη πρόσφατα (από 56% σε 47%), με τις μεγαλύτερες μειώσεις να παρατηρούνται μετά το 2003.

Παρά τις διακυμάνσεις κατά την ενδιάμεση περίοδο, η υπερβολική ανά περίπτωση κατανάλωση οιοπνευματωδών που αναφέρθηκε το 2015 κυμαίνεται σε ανάλογα επίπεδα με εκείνα του 1995. Συγκεκριμένα, μετά από την αύξηση που παρατηρήθηκε έως και το 2011, το 2015 το ποσοστό της υπερβολικής κατανάλωσης οιοπνευματωδών μειώθηκε σημαντικά (από 44% σε 37% στα αγόρια, και από 38% σε 33% στα κορίτσια). Εντούτοις, το 2015 ένας στους 3 εφήβους (35%) ανέφερε πρόσφατη υπερβολική κατανάλωση οιοπνευματωδών (δηλαδή κατά την περίοδο των 30 ημερών πριν από την έρευνα). Περισσότεροι από τα τρία τέταρτα των εφήβων (78%) θεωρούν εύκολη ή πολύ εύκολη την πρόσβαση στα οιοπνευματώδη.

Η χρήση παράνομων ουσιών παραμένει σταθερή, αν και σε υψηλά επίπεδα

Οι 16χρονοι μαθητές ανέφεραν χρήση κάποιας παράνομης ουσίας έστω και μία φορά σε όλη τη ζωή κατά μέσον όρο σε ποσοστό 18%. Ωστόσο, παρατηρούνται σημαντικές διαφορές μεταξύ των χωρών που συμμετείχαν στην έρευνα (εύρος μεταξύ των χωρών: 6–37%). Αύξηση στο ποσοστό της χρήσης κάποιας παράνομης ουσίας είχε παρατηρηθεί έως το 2003· έκτοτε το μέσο ποσοστό της χρήσης παραμένει σταθερό, αν και σε υψηλά επίπεδα. Σημειώνεται ότι σε 10 ευρωπαϊκές χώρες τα επίπεδα της χρήσης κάποιας (οποιασδήποτε) παράνομης ουσίας είναι μεγαλύτερα του 25%.

Η κάνναβη αποτελεί την πλέον δημοφιλή παράνομη ουσία. Κατά μέσον όρο, χρήση κάνναβης έστω και μία φορά σε όλη τη ζωή αναφέρει το 16% των 16χρονων μαθητών στην Ευρώπη (εύρος μεταξύ χωρών: 4–37%), ενώ πρόσφατη χρήση της ουσίας (χρήση κατά την περίοδο των 30 τελευταίων ημερών πριν από την έρευνα) αναφέρθηκε από το 7% (εύρος μεταξύ χωρών: 1–7%). Κατά την περίοδο 1995-2015

³ Τα τελευταία δύο χρόνια το ΕΚΠΝΤ έχει αυξήσει την υποστήριξή του στο πρόγραμμα ESPAD και είναι πλέον μέλος της συντονιστικής ομάδας. Για περισσότερες πληροφορίες, βλ. emcdda.europa.eu/about/partners/espada — emcdda.europa.eu/news/2011/fs-6

⁴ Μέτρα έχουν εφαρμοστεί στην πλειονότητα των ευρωπαϊκών χωρών στο πλαίσιο της Σύμβασης-Πλαίσιο για τον Έλεγχο του Καπνού (ΣΠΕΚ) της Παγκόσμιας Οργάνωσης Υγείας (Βλ. Shibuya, K., Ciecierski, C., Guindon, E., & Bettcher, D. W. (2003). WHO framework convention on tobacco control: development of an evidence based global public health treaty. *British Medical Journal*, 327 (7407), 154).

αυξήθηκε τόσο η χρήση κάνναβης, έστω και μια φορά (από 11% σε 17%), όσο και η πρόσφατη χρήση της ουσίας (από 4% σε 7%). Όσον αφορά ειδικά τη χρήση της ουσίας έστω και μία φορά σε όλη τη ζωή, την αύξηση που είχε παρατηρηθεί έως και 2003 (19%) ακολούθησε μικρή μείωση έως το 2015 (17%).

Σχεδόν ένας στους 3 εφήβους στην Ευρώπη (30%) θεωρούν «εύκολη» την πρόσβαση στην κάνναβη (απάντησαν 'εύκολη' ή 'πολύ εύκολη' στη σχετική ερώτηση). Σε χαμηλότερα ποσοστά θεωρούν οι έφηβοι «εύκολη» την πρόσβαση σε άλλες παράνομες ουσίες όπως την έκσταση (12%), την κοκαΐνη (11%), τις αμφεταμίνες (9%), τις μεθαμφεταμίνες (7%) και το κρακ (8%).

Σε ποσοστό 4% οι 16χρονοι μαθητές στην Ευρώπη ανέφεραν χρήση κάποιας «νέας» ψυχοδραστικής ουσίας⁵ έστω και μία φορά (εύρος μεταξύ χωρών: 1-10%)· σε ποσοστό 3% ανέφεραν χρήση κατά την περίοδο των 30 τελευταίων ημερών πριν από την έρευνα (εύρος μεταξύ χωρών: 1-8%). Γενικά, οι 16χρονοι στην Ευρώπη φαίνεται να προτιμούν τις «νέες» ψυχοδραστικές ουσίες έναντι ουσιών όπως αμφεταμίνες, έκσταση, κοκαΐνη ή LSD, των οποίων η χρήση αναφέρεται από χαμηλότερα ποσοστά εφήβων. Το παραπάνω αναδεικνύει την ανάγκη συστηματικής επιτήρησης των νέων τάσεων στη χρήση ουσιών.

Χρήση διαδικτύου, διαδικτυακά παιχνίδια και τζόγος – ανάγκη για συστηματική επιτήρηση

Με δεδομένο ότι η χρήση του διαδικτύου αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της καθημερινής ζωής, «υπάρχει ανάγκη συστηματικής παρακολούθησης και κατανόησης των συνηθειών που τα παιδιά και έφηβοι αναπτύσσουν στο διαδίκτυο» αναφέρει η έκθεση ESPAD. Το 2015 συμπεριλήφθηκαν στην έρευνα για πρώτη φορά ερωτήσεις σχετικά με τη συχνότητα και το περιεχόμενο της χρήσης του διαδικτύου. Έμφαση δόθηκε σε έξι δραστηριότητες: την κοινωνική δικτύωση, την πλοήγηση για αναζήτηση πληροφοριών, το «κατέβασμα» διαδικτυακού υλικού (μουσική, ταινίες, εφαρμογές κτλ), τα διαδικτυακά παιχνίδια, τον τζόγο και τις αγοραπωλησίες.

Οι 16χρονοι μαθητές στην Ευρώπη χρησιμοποιούν το διαδίκτυο κατά μέσον όρο 5,8 ημέρες την εβδομάδα. Η συχνή χρήση του διαδικτύου για κοινωνική δικτύωση γίνεται περισσότερο από τα κορίτσια συγκριτικά με τα αγόρια (83% και 73%, αντίστοιχα για χρήση του διαδικτύου τουλάχιστον 4 ημέρες την εβδομάδα), ενώ περισσότερα αγόρια από ότι κορίτσια αναφέρουν τη χρήση του για διαδικτυακά παιχνίδια (39% και 7%, αντίστοιχα). Σε όλες τις χώρες ανεξαιρέτως, περισσότερα αγόρια από ότι κορίτσια τζόγαραν στο διαδίκτυο κατά τη διάρκεια των 12 μηνών πριν από την έρευνα (23% και 5%, αντίστοιχα για τζόγο έστω και μία φορά και 12% και 2%, αντίστοιχα για συχνό τζόγο).

Το πρόγραμμα ESPAD εκφράζει τις ανησυχίες του αναφορικά με την διείσδυση των διαδικτυακών παιχνιδιών και του τζόγου στις συνήθειες των εφήβων: «Προτεραιότητα θα πρέπει να δοθεί σε μέτρα πρόληψης του τζόγου στους εφήβους και σε παρεμβάσεις που αποσκοπούν στον περιορισμό της συνδεδεμένης με αυτόν οικονομικής, ψυχολογικής ή κοινωνικής βλάβης».

Ο διευθυντής του ΕΚΠΝΤ, κύριος Alexis Goosdeel ανέφερε: «Εδώ και μία εικοσαετία, το ερευνητικό πρόγραμμα ESPAD μας προσφέρει σημαντικές πληροφορίες σχετικά με τα πρότυπα και τις τάσεις στη χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών στους εφήβους στην Ευρώπη. Πλέον, το πρόγραμμα ESPAD έχει συμπεριλάβει τόσο τις «νέες» ψυχοδραστικές ουσίες όσο και εξαρτητικές συμπεριφορές που απασχολούν ολοένα και περισσότερο τη δημόσια υγεία, όπως την υπερβολική χρήση του διαδικτύου, τα διαδικτυακά παιχνίδια και τον τζόγο. Μελετώντας αυτές τις συμπεριφορές, το πρόγραμμα ESPAD αυξάνει την πολύτιμη συνεισφορά του στην πρόληψη της χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών και στην αποτροπή επιβλαβών συνεπειών από την υιοθέτηση άλλων εξαρτητικών συμπεριφορών από τους εφήβους εν γένει.»

⁵ Για παράδειγμα συνθετικά κανναβινοειδή, καθινόνες, κτλ.

Η ΕΛΛΑΔΑ ΣΕ ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΜΕ ΤΙΣ ΑΛΛΕΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΧΩΡΕΣ

Η χώρα μας συμμετέχει στο ερευνητικό πρόγραμμα ESPAD μέσω του Ερευνητικού Πανεπιστημιακού Ινστιτούτου Ψυχικής Υγιεινής (ΕΠΙΨΥ). Στην έρευνα του 2015, η οποία υλοποιήθηκε με τη μερική χρηματοδότηση του Οργανισμού Κατά των Ναρκωτικών και τη συνεργασία των Κέντρων Πρόληψης των εξαρτήσεων και προαγωγής της ψυχοκοινωνικής υγείας ΟΚΑΝΑ / Τοπικής Αυτοδιοίκησης, συμμετείχε πανελλήνιο αντιπροσωπευτικό δείγμα 3.202 μαθητών ηλικίας 15-16 ετών από 175 λύκεια της χώρας.

Κάπνισμα: Μολονότι υψηλότερο ποσοστό εφήβων στην Ελλάδα αναφέρουν «εύκολη»⁶ πρόσβαση σε τσιγάρα συγκριτικά με το μέσο ευρωπαϊκό όρο, στη χώρα μας παρατηρούνται χαμηλότερα ποσοστά 15-16χρονων μαθητών που έχουν καπνίσει έστω και μία φορά σε όλη τους τη ζωή. Τα ποσοστά του πρόσφατου (στις 30 ημέρες πριν από την έρευνα) και του καθημερινού καπνίσματος κυμαίνονται στη χώρα μας στα επίπεδα του ευρωπαϊκού μέσου όρου. Η Ελλάδα παρουσιάζει επίσης χαμηλότερα ποσοστά πρώιμης (σε ηλικία κάτω των 13) δοκιμής του πρώτου τσιγάρου και έναρξης του συστηματικού καπνίσματος.

Οινοπνευματώδη ποτά: Σε σύγκριση με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο, οι έφηβοι στην Ελλάδα αναφέρουν σε υψηλότερα ποσοστά κατανάλωση οινοπνευματωδών έστω και μία φορά σε όλη τη ζωή και κατανάλωση κατά τη διάρκεια των 30 ημερών πριν από την έρευνα. Η χώρα μας τοποθετείται σχετικά υψηλότερα και ως προς την υπερβολική, ανά περίπτωση, κατανάλωση οινοπνευματωδών. Υψηλότερο ποσοστό εφήβων στη χώρα μας θεωρούν, επιπλέον, «εύκολη»⁵ την πρόσβαση σε οινοπνευματώδη ποτά και ξεκινούν την κατανάλωση αλκοόλ σε πολύ μικρή ηλικία (<13 ετών), όχι όμως και τη μέθη. Στη χώρα μας τα ποσοστά μέθης και η μέση κατανάλωση αλκοόλης κατά την τελευταία περίπτωση δεν ξεπερνούν εκείνα του ευρωπαϊκού μέσου όρου.

Παράνομες ουσίες: Η Ελλάδα παρουσιάζει χαμηλότερα ποσοστά σε όλους τους δείκτες που αφορούν τη χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών, την ηλικία έναρξης και την πρόσβαση στις ουσίες, συγκριτικά με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Εξάιρεση αποτελούν τα υψηλότερα ποσοστά στη χώρα μας στη χρήση εισπνεόμενων ουσιών και στις αντιλήψεις για «εύκολη»⁵ πρόσβαση στα ηρεμιστικά/υπνωτικά φάρμακα.

Χρήση διαδικτύου: Οι έφηβοι στην Ελλάδα χρησιμοποιούν το διαδίκτυο κατά μέσον όρο 5,8 ημέρες την εβδομάδα, όσο δηλαδή και στο σύνολο των ευρωπαϊκών χωρών. Ωστόσο, συγκριτικά με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο, οι έφηβοι στην Ελλάδα αναφέρουν σε χαμηλότερα ποσοστά συχνή χρήση του διαδικτύου για διαδικτυακά παιχνίδια, αγοραπωλησίες και αναζήτηση πληροφοριών, και σε υψηλότερα ποσοστά για το «κατέβασμα» διαδικτυακού υλικού (ταινιών, μουσικής, εφαρμογών κτλ). Δεν παρατηρούνται διαφορές ως προς τη συχνή χρήση του διαδικτύου για κοινωνική δικτύωση.

Τζόγος: Η χώρα μας βρίσκεται στην πρώτη θέση μεταξύ των Ευρωπαϊκών χωρών στον στοιχηματισμό / τζόγο στους 16χρονους: (υπερ)διπλάσιο ποσοστό εφήβων στην Ελλάδα αναφέρουν ότι έχουν στοιχηματίσει τον τελευταίο χρόνο, είτε διαδικτυακά είτε σε ειδικούς χώρους στοιχηματισμού.

Όπως επισημαίνει η κυρία Ά. Κοκκέβη, Ομοτ. Καθηγήτρια της Ιατρικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών και επιστημονική υπεύθυνη της έρευνας ESPAD στο ΕΠΙΨΥ «Οι εξαρτητικές συμπεριφορές που αποτελούν κίνδυνο για την ψυχική και σωματική υγεία των εφήβων θα λέγαμε ότι δεν εμφανίζουν σημαντικές αρνητικές μεταβολές κατά τη διάρκεια της τελευταίας 20ετίας. Η αλματώδης όμως αύξηση στο διάστημα αυτό των τεχνολογιών, και η διείσδυσή τους στον πληθυσμό των νέων φαίνεται να απειλεί με επιπρόσθετους κινδύνους, αυτόν, τον ούτως ή άλλως ευάλωτο πληθυσμό. Τα ευρήματα της έρευνας ESPAD θέτουν προκλήσεις στις ευρωπαϊκές χώρες – και ιδιαίτερα και στη χώρα μας –, τις οποίες οφείλουμε να λάβουμε σοβαρά υπόψη και να αναπτύξουμε εγκαίρως τα κατάλληλα μέτρα πρόληψης».

⁶ Απάντησαν 'εύκολη' ή 'πολύ εύκολη' στη σχετική ερώτηση.

Γραφήματα Δελτίου Τύπου

Η χρήση ουσιών και ο τζόγος από τους 15-16χρονους μαθητές στην Ελλάδα συγκριτικά με το μέσο όρο του συνόλου των Ευρωπαϊκών χωρών που συμμετέχουν στην έρευνα ESPAD (%)

